

In vogelvlucht

Sicilië — een stapsteen in de Middellandse Zee, een eiland vol geschiedenis en verhalen met een uitbundige natuur, die altijd een woordje mee wil spreken. Je zult je ogen niet geloven!

Van hot naar her

Ken jij het land waar ...? — Citroenen en sinaasappels zijn er genoeg op Sicilië en een kristalblauwe zee, actieve vulkanen, glinsterende zoutvlakten en eindeloos veel cultuur.

Tafelgenoegens

Vroeg of laat kom je in gesprek met Sicilianen altijd op eten uit. Wat is de beste manier om *pasta 'ncasciata*, het favoriete gerecht van commissario Montalbano, te bereiden? Waar hebben ze de beste *arancini*? Proef zelf, het liefst bij een van de kramen op de markten in Palermo en Catania.

ZIN OM AAN DE SLAG TE GAAN

Z

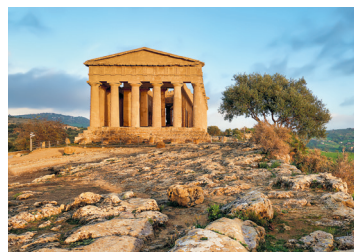
De overheid werkt niet, de bureaucratie blokkeert, de werkloosheid blijft hangen op recordhoogte. De burgermaatschappij van Sicilië reageert creatief. In Catania hebben de bewoners van het vervallen San Berillo District het herstel zelf ter hand genomen en in het door emigratie uitgedunde Favara hebben jonge Sicilianen een kunstenaarscommune opgericht. In de coronaperiode kwamen veel Sicilianen weer terug en lanceerden met 'South Working' (zie blz. 272) een nieuwe beweging.

Levendig samenleven

Sicilië is nog altijd een smeltkroes van culturen. Al in de 'donkere' middeleeuwen ontmoetten westerse en oosterse culturen elkaar hier, maar ook katholieken en orthodoxe christenen, islamieten en joden. Ze gingen op gelijke voet met elkaar om en vormden een bijzondere artistieke symbiose. Multiculti is hier onderdeel van het dagelijks leven.

'De Etna is als een vriend, die ons ons hele leven vergezelt. Zelfs al doet hij ons altijd weer verdriet, toch houden we van hem,' aldus Alfio Paparo, die pistaches verbouwt op de Etna. 'Als we 's morgens wakker worden, kijken we als eerste naar de Etna. En als 's winters de maan de besneeuwde kegel verlicht, genieten we van het schouwspel!'

Dompel jezelf onder in de oudheid

In bijna geen enkele andere regio in Italië ervaar je de oudheid op zo veel manieren: goed georganiseerde en gepresenteerde archeologische opgravingen, zoals Agrigento of de Romeinse Villa del Casale, wisselen af met Selinunte of Segesta: ongerepte, alleen door maquis en zee omringde tempellandschappen. Ooit stuitten de archeologen op parels op eenzame hoogten, zoals in Morgantina of op eilandjes als Mozia. Wie in de oudheid op bezoek kwam vanuit het thuisland, kon zich alleen maar verwonderen. In het Westen had men iets bereikt en wilde dat ook laten zien. Wat zo fraai is, is de integratie in het landschap, bijvoorbeeld in het Teatro Greco in Taormina, waar je vanaf je zitplaats altijd de rokende Etna kunt zien.

1152 km

Zo lang is de kust van Sicilië. Wat mag het zijn? Een zacht glooiend zandstrand, een zwart lavastrand of een afgelegen baai? Wat het ook is, je komt altijd uit bij een zee in vele tinten, van groen tot Caribisch blauw. Vooral fraai is het kleurspel in de baai van Mondello bij Palermo of in het lagunelandschap van Marinello.

'Ik stel me Sicilië graag voor als een plek waar je allerlei tegenstellingen kunt vinden.'

Giuseppe Tornatore, regisseur van de film 'Cinema Paradiso'

Droompaden

Zelfs buiten de prachtige stranden en de steden vol cultuur is het eiland goed voor vele ontdekkingen. Zo zijn er de bergdorpen van de Madonie en de winderige vissersdorpjes in het zuidoosten. Weer een ander Sicilië leer je kennen als je aan het einde van de middag over de glinsterende zoutvlakten van Trapani en Marsala dwaalt, de riviervallei van de Tusa verkent met de beelden van hedendaagse kunstenaars of door het heuvelachtige maar boomloze landschap in het binnenland rijdt. Je kunt door dichte eikenbossen met hulst zo hoog als bomen dolen of door canyon-achtige kloven, maar ook wandelen over de bochtige kustwegen met exotische dwergpalmen.

Palermo en Monreale

Palermo is Sicilië in het klein — vol geschiedenis en verhalen, kleurrijk, luid, sensueel, onvermoeibaar, betrokken, verrassend. Het glinsterende Monreale schittert hoog boven de stad met rondom de helderblauwe zee.

blz. 16

Palermo ★

Palermo weet te boeien met een kleurrijke mix van pracht en verval en een bruisend heden. Helderrode koepels en barokke palazzi wisselen af met afbrokkelende gevels, kleurrijke markten en het blauw van de zee.

blz. 53

Monreale ★

De meer dan 800 jaar oude mozaïekreeks in de kathedraal van Monreale is een van de meest complete beeldbijbels van de middeleeuwen. Waar je ook kijkt, zijn de binnenmuren van de kathedraal bedekt met mozaïeken op een gouden ondergrond.

Heb je ooit citroen met marsepein-smaak geproefd?

Erin duiken

blz. 36

De oratoria van Palermo

Met een vrijwel onuitputtelijke fantasie en veel humor versierde stuckunstenaar Giacomo Serpotta de gebedshuizen van Palermo tot ware pronkstukjes.

blz. 32

Archeologisch Museum

De prachtig bewaarde metopen van de belangrijkste Siciliaanse tempels in het Archeologisch Museum van Palermo vertellen deels vrolijke, deels tragische verhalen uit de Griekse godenwereld.

blz. 42

Galleria Regionale della Sicilia

De belangrijkste kunstcollectie van Sicilië in het Palazzo Abatellis inspireerde ook de Duitse filmmaker Wim Wenders, die het fresco *Triomf van de Dood* een centrale plek gaf in zijn film *Palermo Shooting*.

blz. 22

Piazza Bellini

De roodgekalkte koepels van de kerken La Martorana en San Cataldo in Palermo hebben een oosterse flair.

blz. 46

Op de Monte Pellegrino

Een oud pelgrimspad leidt naar de nabijgelegen berg van Palermo – voor Goethe het mooiste voorgebergte ter wereld – en naar het Santuario di Santa Rosalia.

Siciliaans spreekwoord: *'Cu' va a Palermu e nun va a Murriali, si nni parti sceccu e torna maiali.'* (Wie wel Palermo maar niet Monreale bezoekt, komt als ezel en keert terug als varken.)

blz. 50

De markten van Palermo

Of het nu in Capo, Vucciria of Ballarò is – de markten in de oude binnenstad zijn een lust voor ogen, smaakpapillen en oren. Hier vind je niet alleen vers fruit, kaas, vlees en vis, maar geïmproviseerde eetkraampjes verleiden je ook om alles meteen te proeven.

Het Teatro dei Pupi is een must voor seriejunkies. Als de held Rinaldo zijn Angelica redt, begrijp je het prima zonder woorden.

beleven

Waar het hart van Sicilië klopt

D

De metropool van Sicilië is een stad van sterke contrasten: kerken met schitterende mozaïeken en speelse barokke paleizen staan pal naast afbrokkelende gevels, kleurrijke marktkraampjes en straten met meerdere rijstroken. Aan de rand van de stad lonken de Monte Pellegrino met grandioze vergezichten en de badplaats Mondello met zandstranden. Een grote trekpleister voor bezoekers van Monreale is de kathedraal met een van de meest complete beeldbijbels van de middeleeuwen.

Palermo

De hoofdstad van Sicilië is met zo'n 629.500 inwoners de op vier na grootste stad van Italië en de grootste stad op het eiland. Tegelijk is Palermo het politieke, economische en culturele centrum. Het regionale parlement en een aartsbisschop hebben hun zetel in Palermo, evenals een van de vier universiteiten van het eiland. De economie van de levendige havenstad is vooral gebaseerd op handel en industrie. Palermo nodigt de bezoeker uit voor

TER ORIËNTATIE

Toeristeninfo: Via Principe di Belmonte 92, tel. 091 58 51 72, cittametropolitana.pa.it/turismo, ma.-vr. 8.30-13.30, do. ook 14.30-17.30 uur. Zie voor meer toeristeninformatiepunten blz. 52.

Vliegtuig: zie blz. 223.

Trein: het centraal station op de Piazza Giulio Cesare ligt ten zuiden van de oude binnenstad. Er zijn veel directe verbindingen met Rome en Napels, maar ook met alle grote steden op het eiland. Info: tel. 89 20 21, trenitalia.com.

Bus: de meeste streekbussen vertrekken vanaf het station aan de Via Tommaso Fazello of Piazza Cairoli. SAIS (saisautolinee.it) en AST (astsicilia.it) bedienen heel Sicilië, Russo (russoautoservizi.it) voornamelijk het westen. Bagageopslag: kibag.it/deposito-bagagli-palermo/deposito-kipoint-palermo-centrale of nannybag.com/it/deposito-bagagli/palermo/stazione.

Taxi: spreek voor langere ritten vooral vooraf de prijs af. Van of naar de luchthaven €39-50. Taxi Trinacria, tel. 091 68 78, 6878.it of Autoradio Taxi, tel. 091 51 33 11.

Veerboot: zie blz. 224.

een reis door de tijd naar de bewogen geschiedenis van Sicilië. De hoofdstad kent een hectisch stadsleven en daarnaast een bruisend nachtleven met theaters, hotspots en een enorm scala aan goede cafés.

Reizen door de tijd

Feniciërs stichtten in de 8e eeuw v.Chr. op een heuvel een eerste ommuurde nederzetting, die zich in de daaropvolgende eeuwen ontwikkelde tot hun belangrijkste handelsbasis op Sicilië. De stad dankt zijn naam echter aan de Grieken, die hem Panormus ('volledige haven') noemden vanwege de brede havenbaai, die zich tot ver buiten de Via Roma uitstrekte, bijna tot aan de Quattro Canti. De nederzetting beleefde zijn eerste hoogtijdagen onder de Arabieren, die van Sicilië een onafhankelijk emiraat maakten. In zijn beschrijving van Palermo verwonderde de Fatimidi-

sche globetrotter Ibn Hawqal zich over de 300 moskeëen en talloze bazaars, de waterrijke tuinen en de schitterende lustsloten van de stad. Efficiënte irrigatiesystemen en de introductie van gewassen als citroen- en sinaasappelbomen veranderden de brede baai in een bloeiende tuin, die deze later de naam Conca d'Oro ('gouden schelp') opleverde. Meer dan 300.000 mensen uit allerlei culturen bevolkten het gebied rond het Arabische paleis van Al-Qasr, dat later het paleis van de Noormannen werd. De versterkte wijk van *al-halisah*, La Kalsa, ontwikkelde zich in de richting van de zee als de residentie van de emir.

Na hun verovering zetten de Noormannen het beleid van religieuze tolerantie van de Arabieren voort. Arabische en Byzantijnse bouwmeesters, ambachtslieden en kunstenaars bleven in de stad en creëerden samen met de Lombardische en Normandische meesters de unieke combinatie van stijlen van de Arabieren en de Noormannen. Een stijl die triomfen viert

Het stadsleven op de Quattro Canti – tegenwoordig voetgangersgebied: in de loop van de dag schijnt de zon altijd op een van de vier hoeken, daarom wordt het plein ook wel Teatro del Sole genoemd

Hier een computersimulatie: de oude droom om te ontsnappen aan het eilandleven. Zal de droom ooit uitkomen?

een boekwerk van 13 delen met in totaal 17.575 pagina's.

Het ontwerp voorziet in een 3366 m lange hangbrug, waarvan het gewicht wordt gedragen door twee 382,6 m hoge ijzeren pilaren. Er moeten vier rijstroken, twee vluchtstroken, twee spoorlijnen en twee voetpaden op 65 m boven zeeniveau komen en het wordt een van de langste en hoogste hangbruggen ter wereld. De overtocht duurt slechts 10 minuten in plaats van 1 uur. De geschatte bouwkosten bedroegen in 2012 nog €8,5 miljard.

De voorstanders van een brug zien deze als een vehikel voor de economische bloei van Sicilië en de bevrijding van het eilandbestaan. Ze verwachten nieuwe banen en een eerste klas toeristische attractie. De financiering moest oorspronkelijk worden veiliggesteld door een investeringsgroep uit Saoedi-Arabië en voor de herfinanciering zouden tolgelden in rekening worden gebracht.

De argumenten van de tegenstanders

Heel anders keken en kijken zowel natuur- en milieuverenigingen als grote delen van links naar dit project. Men is vooral sceptisch omdat wordt gevreesd dat de bouw van de brug de zeefauna zal vernietigen en belangrijke vogelvluchtroutes zal verstoren. Er is daarbij kritiek op het gigantische project en de hoogte van de berekende bouwkosten gezien de nog steeds zwakke infrastructuur van Sicilië en Calabrië. En dan is er nog een ander probleem: het gebied is aardbevingsgebied. De zeestraat bevindt zich namelijk op een punt waar twee continentale platen uit elkaar drijven. Al eerder – in 1908 – vond hier een verwoestende aardbeving plaats met een kracht van 7,1 op de schaal van Richter. Last but not least zien de tegenstanders van de constructie het gevaar van infiltratie door de mafia, die rechts en links van de zeestraat al haar eerste dekmantelbedrijven heeft opgericht. ■

Mooier, groter, perfecter

Tempelarchitectuur — er is nauwelijks een betere plek dan Sicilië om de oude tempelbouw te volgen van de steengroeve via de ruwbouw naar de voltooide offerplaats. Het motto van de oude Grieken was: geen halve maatregelen.

De Grieken zitten nu rond de zee als kikkers rond een vijver, spotte de filosoof Plato. Sinds de 8e eeuw waren de Grieken op zoek naar nieuwe gebieden om zich te vestigen en uiteindelijk hadden ze rond de hele Middellandse Zee hun nederzettingen gesticht. De eerste kolonisten kwamen uit de Ionische nederzettingen Chalcis en Naxos, maar ook uit de Dorische steden Korinthe en Megara. Honger en burgeroorlogen keerden in hun thuisland. Ze koersten naar het westen en kwamen bij de kusten van Zuid-Italië en Sicilië.

De verovering van de Grieken

De eerste Griekse kolonies op Sicilië waren Naxos, Leontinoi, Katane en Zankle (Messina), maar ook Syracuse en Megara Hyblaia – en lagen allemaal aan de oostkust. Natuurlijke baaien boden ideale ankerplaatsen, bronnen of rivierlopen zorgden voor de watervoorziening, vruchtbare grond zorgde voor voedsel en er waren uitstekende verdedigingsposities. In het centrum van hun nederzettingen reserveerden de Grieken een groter gebied voor bestuurlijke en religieuze gebouwen.

Met toenemende welvaart werden tempels gebouwd, die hun gelijke in grootte en pracht niet kenden. Van de

steengroeven van Cave di Cusa bij Selinunte (zie blz. 207) tot de tempel in Segesta, die in ruwbouw werd achtergelaten, en Tempel van Concordia in Agrigento: op Sicilië zijn op een relatief klein gebied de verschillende bouwfasen van een Griekse tempel te zien.

Mooier

Met hun tempels kopieerden de Siciliaanse Grieken niet alleen de gebouwen van hun thuisland, maar ontwikkelden ze hun eigen stijl. In tegenstelling tot de tempels van het moederland leggen de tempels op Sicilië de nadruk op het front en zijn ze niet ontworpen voor het uitzicht rondom. Terwijl de Griekse tempels van marmer waren gebouwd, gebruikten de nieuwe kolonisten kalksteen als bouw materiaal. De adyton, de volledig gesloten achterruimte van de cella – op het Griekse vasteland alleen te zien bij archaische tempels – is op Sicilië ook nog te vinden bij tempels uit de klassieke periode.

De Tempel van Apollo, in 575 v.Chr. gebouwd in Syracuse op het eiland Ortigia, is waarschijnlijk de oudste tempel van Sicilië (zie blz. 135). De monolithische kalkstenen zuilen zijn indrukwekkend en staan zo dicht bij elkaar dat de bovenste platen van de kapitelen elkaar bijna raken. De bouwer vereeuwigde zich trots op de